

УДК 373.091:78[37.017.4+392] (510)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1\(47\)-410-417](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1(47)-410-417)

Гуменникова Тамара Рудольфівна директорка Придунайської філії
ПрАТ «ВНЗ «МАУП», докторка педагогічних наук, професорка, Ізмаїл,
тел.: (067) 519-74-03, <https://orcid.org/0000-0002-6223-7711>

ШКІЛЬНА МУЗИЧНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ КИТАЇ: ПРІОРИТЕТНІСТЬ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЕТНО-РОДИННИХ ТРАДИЦІЙ

Анотація. У статті висвітлюються деякі результати осмислення наукової проблеми, пов'язаної із художньо-естетичним вихованням учнівської молоді; причому це мистецьке явище розглядається саме у площині музичної педагогіки. Підтверджено, що за сучасних освітніх реалій в Україні, зберігається така обставина: ресурси музики недостатньо повноцінно використовуються і як вагомий чинник збагачення духовності учнів, і як ресурс арттерапії, і в ракурсі прищеплення патріотичних особистісних чеснот та формування ціннісного ставлення до етно-родинних традицій.

Доведено педагогічну доцільність вивчати певні аспекти порушеної проблеми в площині компаративістики. Підтверджено, що у вітчизняній педагогічній теорії і практиці здебільшого акцентується на здобутках європейських дослідників, хоча крос-культурний контент не втрачає зацікавлення з боку освітян. Взявши до уваги позитивний резонанс у світовій освітній сфері, якого набула практика музичного виховання в Китаї, акцентовано на суттєвому потенціалі закладених в них ідей, пов'язаних із удосконаленням патріотичного виховання молодших школярів засобами музики та результативного опанування старшокласників цінностями етно-родинних традицій через розвиток народної музичної творчості. Узагальнення наукового доробку китайських учених засвідчує про те, що ними високо цінується досвід Василя Сухомлинського – вітчизняного фундатора гуманізації шкільної освіти засобами педагогічного інструментарію музичної народної творчості. Особливо виразно такий ракурс відтворено в контексті означених пріоритетів – патріотичне виховання та ціннісне ставлення до етно-родинних традицій. Зазначене посилює природну спроможність імплементації педагогічних інструментів музичної шкільної освіти Китаю в українську шкільну систему задля розширення її націоцентричного виховного потенціалу. Констатовано доречність творчого запозичення окреслених ідей у вітчизняну практику музично-естетичного виховання учнівської молоді.

Ключові слова: музичне мистецтво, шкільна музична освіта Китаю, художньо-естетичний досвід старшокласників, розвиток патріотичних почуттів особистості, молодший шкільний вік, етно-родинні традиції.

Gumennykova Tamara Rudolfivna Director of the Danube Branch of PJSC
“Higher Education Institution “MAUP”, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.
Izmail, tel.: (067) 519-74-03, <https://orcid.org/0000-0002-6223-7711>

SCHOOL MUSIC EDUCATION IN MODERN CHINA: PRIORITY OF PATRIOTIC EDUCATION AND VALUE-BASED ATTITUDE TOWARDS ETHNO-FAMILY TRADITIONS

Abstract. The article highlights certain results of comprehending a scientific problem related to the artistic and aesthetic education of student youth, with a specific focus on the field of music pedagogy. It has been confirmed that, under the current educational realities in Ukraine, the following circumstance persists: the resources of music are not fully utilized as a significant factor in enriching students' spirituality, as a resource for art therapy, or as a means of fostering patriotic personal virtues and forming value-based attitudes toward ethno-family traditions.

The pedagogical feasibility of studying certain aspects of the problem in a comparative framework has been proven. It is noted that Ukrainian pedagogical theory and practice predominantly emphasize the achievements of European researchers, although cross-cultural content continues to attract the interest of educators. Considering the positive resonance in the global educational sphere achieved by the practice of music education in China, the significant potential of ideas embedded in this experience has been highlighted. These ideas are associated with the improvement of patriotic education among younger schoolchildren through music and the effective mastery of high school students over the values of ethno-family traditions through the development of folk musical creativity.

A synthesis of the scientific contributions of Chinese scholars demonstrates their high regard for the experience of Vasyl Sukhomlynsky, the Ukrainian founder of humanizing school education through the pedagogical tools of folk music creativity. This perspective is particularly vividly reflected in the context of the stated priorities: patriotic education and value-based attitudes toward ethno-family traditions. This strengthens the natural capability for the implementation of China's pedagogical tools in music school education within the Ukrainian school system to enhance its nation-centered educational potential. The creative adoption of these outlined ideas into the domestic practice of musical and aesthetic education for student youth is deemed appropriate.

Keywords: musical art, school music education in China, artistic and aesthetic experience of high school students, development of personal patriotic feelings, younger school age, ethno-family traditions.

Постановка проблеми. За сучасних освітянських втрат, обумовлених військовим станом в Україні та актуалізацією проблемних питань в освіті на етапі її повоєнного відновлення, особливого загострення набуває збагачення

духовності та культури гідності здобувачів освіти. Це виводить на перший план інтеграцію культури, мистецтва і педагогіки. У зв'язку із зазначеним, на часі пошук дослідниками ефективних інструментів щодо опанування учнів цінностей етно-родинних традицій – важливого мікрофактору позитивної соціалізації особистості, збагачення художньо-естетичного досвіду як результату вияву нею культури патріотичних почуттів; важко переоцінити й вагу у цьому відношенні, зокрема музичного мистецтва. Йдеться про унікальний за своєю суттю, і специфічний за формувальним дитино-центрованим впливом чинник та неперевершений за значущістю ресурс духовно-морального виховання сучасної молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Окреслений сегмент порушеної проблеми віддзеркалений у доробку фундаторів музичної педагогіки та постав предметом наукових розвідок як вітчизняних учених (О. Реброва, О. Ростовський, Ю. Юцевич та ін.), так і дослідників зарубіжжя (Хуань Яцян, Ван Янь, Л.Д. Ейвас та ін.). Підвищену дослідницьку увагу вчені небезпідставно зосереджують на технологіях професійної підготовки вчителя музики, здатного повноцінно реалізовувати зростаюче у соціумі його особистісно-професійне призначення (А. Козир, О. Олексюк, А. Поліхроніди та ін.).

У результаті проведеного наукового дискурсу встановлено, по-перше, те, що саме музично-естетична діяльність особистості на будь-якому етапі життєвого шляху значно впливає не лише на набуття нею естетичного досвіду, а й на розвиток емоційно-чуттєвого самовираження (Н. Ветлугіна, С. Науменко, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.). Дійсно, сприймання краси через музику та розуміння її духовної сили дієво сприяє художньо-творчому самовдосконаленню, а віковий період навчання в школі є сенситивним у цьому відношенні. Попри те, що роль музики у шкільній освіті КНР (Китаї) завжди мала основою традиційні китайські цінності, де пріоритет надавався національній культурі, сучасні вчені (Н. Кьон, Харальд Маас, В. Ульянова та ін.) зауважують: нині відбувається переосмислення ролі музичного мистецтва та співу – найбільш дієвих видів мистецтва у ракурсі доцільності збагачення тими зарубіжними інноваціями, котрі сприяють художньо-естетичному вихованню сучасної університетської спільноти, представників цифрового покоління. Саме таким є контент поглядів Генерального офісу Центрального комітету Комуністичної партії Китаю та Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення й удосконалення сучасного шкільного виховання.

По-друге, аксіологічна сфера особистості учня потребує фахового спрямування, а, відтак, учені єдині у визнанні принципової важливості здатності педагога до поліпшеного спрямування процесу розвитку ціннісного ставлення дитини і до націоцентричних пріоритетів через вияв патріотизму, і до етнічно-родинних традицій, адже народна мудрість стверджує про те, що саме «сім'я – ключ до щастя», а українське родинознавство актуалізує потребу

неодмінного звернення до його джерел, де музичне мистецтво посідає чільне місце (І. Бех, О. Вишневський, М. Стельмахович, А. Струк та ін.).

Водночас здійснений педагогічний дискурс обумовлює правомірність твердження про те, що ще й досі неоцінним залишається контекст осмислення зарубіжної теорії і практики щодо патріотичного виховання дітей, починаючи з молодшого шкільного віку, саме засобами музики, а також розвиток художньо-естетичних цінностей та ціннісного ставлення учнів до етно-родинних традицій через повноцінне використання музичної творчості певного етносу.

Мета статті - спираючись на результати проведеного педагогічного дискурсу, окреслити актуалізовані нині для української освіти вектори художньо-естетичного виховання учнів засобами музики, врахувавши конструктивність ідеї сучасних компаративістів відносно домінант китайського музичного простору – патріотичне виховання та ціннісне ставлення до етно-родинних традицій.

Виклад основного матеріалу. Вчені, які фундаментального вивчають своєрідність ключових компетентностей освіти особистості впродовж життя в контексті євроінтеграційних уподобань українського шкільництва та вироблених у цьому плані рекомендацій Європейського Парламенту та Ради ЄС, установили: ступінь обізнаності та самовираження у сфері культури підростаючого покоління, яке по суті є «цифровим поколінням», потребує невідкладного фахового супроводу з боку професіональних педагогів, оскільки, на жаль, вона є значно нижчою, ніж цього потребують життєві реалії [1, С. 127-131]. До того ж і вчені (Л. Баренбойм, Г. Саїк, Г. Нейгауз та ін.), і практики (О. Безсанова, В. Коваківський, В. Козюк та ін.) одноголосні щодо недостатньо повноцінного використання саме музики в забезпеченні «духовної терапії» сучасних представників дитячої спільноти, котра уособлює дітей війни [2].

Якщо з дослідницькою метою більш докладно окреслити своєрідність шкільної освіти в Китаї у розрізі таких полярних як «початкова середня освіта» (а це – тривалість 6 років, 5-денний навчальний тиждень) та «базова освіта» (котра триває три роки), то уможливлується принаймні три зауваги. По-перше, співи віднесено до «занять з другорядних предметів». По-друге, з 2008 року визнано обов'язковим безкоштовним саме 9-річне навчання в школі (тобто «неповна середня школа») – лише до 14 років дитина опановує музичне мистецтво в межах шкільної освіти, де в класі 30-80 дітей; у неповній середній школі є не лише предмет музика, а й «етика і мораль». По-третє, наполегливо намагаючись до 2035 р. збільшити потенціал сфери освіти, в Китаї стимулюється зростання кількості професійних педагогів [9].

Аналіз наукових праць учених, які досліджують різні аспекти проблеми формування професійного менталітету майбутніх педагогів-музикантів, дозволяють принаймні зробити два узагальнення: з одного боку, через складність такого утворення як «професійний менталітет» (адже тут важлива

інтеграція і світосприйняття, і професійного мислення та свідомості, і розумових здібностей та психічних настанов, і ціннісних орієнтацій, стереотипів поведінки дій, і вчинків педагога-музиканта), вища школа виявляється неспроможною підготувати такого фахівця. До прикладу, за даними Оганесової-Григоренко О.В., приблизно кожний п'ятий майбутній педагог-вокаліст має низький рівень сформованості професійного менталітету, адже вище школа неповною мірою враховує такі чинники, як-от: фізіологічні здатності (музичні здібності, витривалість, технічні навички, зовнішність); психофізіологічні якості (на кшталт – темперамент, акторські здібності, принадливість, стресостійкість, азарт, інтуїція); когнітивні, а також якості духовного і морально-етичного змісту [4]. До зазначеного додамо ще й експериментальним шляхом установлений дослідниками (зокрема, Мар'євич Н.К.) недостатній рівень готовності педагога до використання музичних ігор у виховній роботі з молодшими школярами [5].

З іншого боку, сучасний педагог-музикант, професіоналізм якого розглядається як вирішальний чинник результативного музично-естетичного впливу на здатність учня розуміти музичне мистецтво та позитивну динаміку збагачення його музичної культури і здібностей, істотно відчуває тиск сучасних комп'ютерних технологій. Відтак, актуалізуються якісно нові абрис фахової компетентності педагога-музиканта; до прикладу, якісне опанування комп'ютерних програм [6]. А це вимагає нових акцентів в освітньому процесі закладу вищої освіти; йдеться про принципову вагу формування у студентів готовності визначати та реалізувати не лише власну індивідуальну освітню траєкторію, а й дитиноцентрований педагогічний супровід процесу розвитку духовності вихованців.

Окрім зазначеного, загострюється і науковий, і практичний інтерес до напрацювань учених зарубіжжя, які вивчають схожість і відмінності між відповідними педагогічними явищами, де контентом постає їх взаємозв'язок із конкретикою соціуму та освітньої системи певної країни. Конструктивність такого підходу вже перевірена часом. Натомість для української компаративістики більш характерним є намагання досліджувати таким контекстом європейський освітній простір (Андрущенко В.П., Аніщенко О.В., Сидорчук Н.Г. та ін.). І це зрозуміло, адже українська освітня сфера наполегливо крокує до створення єдиної європейської освітньої системи. І лише поодинокі фундаментальні дослідження (Лавриченко Н.М., Локшина О.І., Попова О.О.) враховують контент світової музичної педагогіки. Й донині позитивного резонансного значення у художньо-естетичному вихованні мають напрацювання китайських філософів різних епох. Їх етапність починається з філософа й педагога Кун Фу-цзи (Кун-цзи), латинізоване ім'я якого більш відомо як Конфуцій і який вважав фундаментальною роль музики з-поміж інших шести «мистецтв»; музика віднесена ним до «першого ступеня» програми розвитку учнів. Надалі ж, світового визнання набув розробник проєкта реформ освіти в

Китаї на початку ХХ століття Кан Ювей, розгортання ідей якого обумовлює окреслені й в українській загальноосвітній школі види діяльності на уроках музики – хоровий спів, гра на елементарних музичних інструментах, сприймання та аналіз – інтерпретація музичних творів, імпровізація (вокальна, інструментальна, ритмічна, пластична), рухи під музику [3, с. 530]

Вивчення й узагальнення наукових праць, де безпосереднього або опосередковано висвітлюється досвід музичного виховання учнівської молоді саме Китаю (Кабанов В.І., Хвостиченко О.М., Юр'єва К.А. та ін.), уможливорює констатування того, що в цьому досвіді віднаходимо досить вдале, на наш погляд, творче запозичення базових ідей виховання видатного українського педагога-класика В.О. Сухомлинського [7, 8].

Як відомо, найпопулярніша книга видатного нашого співвітчизника «Серце віддаю дітям», маючи 55 видань, видана на 32 мовах народів світу; у 1998 році утворено Всекитайське товариство прихильників Василя Сухомлинського. Китайською мовою Ван Тяньї видав у Пекіні (1992 р.) працю «Педагогічна система В.О. Сухомлинського». Зауважимо на тому, що творчо втілено ідеї В.О. Сухомлинського не лише в китайську класно-урочну систему, а й в організацію дитячих музично-творчих колективів з метою розвитку у дітей естетичних смаків та музично-виконавської майстерності; зацентровано й на роботі вчителя музики над сценічною культурою дитячої спільноти. У контексті ідей сухомлінистики творчі практики використовують і сучасні українські підручники та посібники (С. Горбенко «Дитяче хорове виховання в Україні», «Українська дитяча хорова література»; І. Зеленецька «Співають діти»).

Принагідно наголосимо на тому, що здебільшого на описовому рівні організація освітнього процесу з музичного виховання в загальноосвітніх школах Китаю висвітлена як у вітчизняних дослідницьких підходах [10, 11], так і доробку здобувачів третього (освітнього-наукового) рівня вищої освіти, котрі представляють китайський етнос [12]. А це уможливорює поглибити певні наукові узагальнення, котрі стосуються пріоритетів музичного виховання в китайських школах. Окреслимо деякі з них. По-перше, цілком умотивованим, на наше переконання, є підвищений інтерес дослідників до музичного виховання учнів Китаю, адже контент сходознавства сприяє повноцінності осмислення ідей інтернаціоналізації української обов'язкової освіти учнівської молоді; тут музика постає «універсальною спільною мовою», котра, з одного боку, стимулює міжкультурний діалог, соціальну згуртованість підростаючого покоління; а, з іншого – збільшує потенціал дієвості щодо популяризації культурної спадщини через акцентування на самоцінності традицій, історичної пам'яті, самобутності.

По-друге, досвід музичної освіти в Китаї доводить принципову важливість саме раннього віку у культивуванні пріоритетів духовного зростання особистості впродовж життя. Усвідомлення конструктивності такого підходу додає вага саме практично-орієнтовному розумінню ролі вироблення індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів музичних спеціальностей, підви-

щуючи значення академічного обміну студентами та настанови дошкільних і шкільних педагогів на вдосконалення професійної майстерності через неформальну та інформальну освіту. Цікавим у цьому плані, нам видається, вектор, обраний в Китаї задля підвищення соціального статусу фахівця – програма «Союз мережевого навчання педагогів» саме середніх і молодших шкіл.

По-третє, взявши до уваги встановлену дослідниками проблематики музичної педагогіки домінантне значення шкільних уроків музики у «духовному просвітленні» вихованців, вважаємо, що неабиякого значення і для сучасних європейців набувають ті акценти, які роблять китайські дослідники відносно, з одного боку, організації початкової мистецької освіти, де молодші школярі духовно зростають (паралельно з початковою освітою), а з іншого – заохочуються до участі у різновиді мистецької діяльності, здебільшого спрямованої на виховання саме патріотичних почуттів на базі актуалізації етнічних і регіональних особливостей через розвиток їх музичних захоплень (Чжан Гомінь, Хоу Цзяньвей, Хуан Іге, Хоу Цзяньвей та ін.).

По-четверте, як зазначалось, наскрізною ідеєю музичного мистецтва Китаю постає урахування такої особливості світогляду, як багатогранність китайської культури, котра найбільш сконденсована у етно-родинних традиціях. Це обумовлює те, що у неповній середній школі актуалізовано інтегративний підхід щодо викладання не лише музики, а й предмету «етика і мораль». У такий спосіб забезпечується результативний вплив освіти на формування у старшокласників саме ціннісного ставлення до етно-родинних традицій. Означений контекст спостерігаємо у науковому доробку Фань Чженьсюаня, Чжоу Тінтіня, Ян Яня та ін.

Висновки. В результаті проведеного педагогічного дискурсу видалось за можливе окреслити принаймні два вектори, у розрізі яких убачаємо творче запозичення ідей, закладених у китайській шкільній музичній освіті: педагогічний інструментарій активізації патріотичного виховання, а також ціннісного ставлення учнівської молоді до етно-родинних традицій.

Перспективи подальших досліджень порушеної проблеми пов'язуємо із науковим обґрунтуванням тих педагогічних умов, реалізація яких сприятиме збагаченню духовності сучасного молодого покоління засобами музики.

Література:

1. Сироткіна Ж.Є. Сучасні реалії нової української школи / Професійна підготовка фахівців мистецько-педагогічного профілю: теорія і практика : кол. Монографія. Ізмаїл 2022. С.125-144
2. Козюк В., Косаківський В. Молитва за Україну. Культурно-просвітницький проєкт «Мистецтво через усвідомлення» Вінниця. 2024. 144 с.
3. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень. К : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Оганезова-Григоренко О.В. Проблеми формування професійної компетентності вокалістів. Вісник черкаського університету. 2008. Вип. 124
5. Мар'євич Н.К. Педагогічні умови використання музичних ігор у виховної роботи з молодшими школярами «Наука, освіта, суспільство очима молодих» : Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції. Рівне : РВВ РДГУ. 2013. Ч. I Психолого-педагогічний напрям. С. 119-121

6. Бондаренко А.І. Сучасне музичне мистецтво і комп'ютерні програми : навчальний посібник К : Лира. К., 2024, 284 с.
7. Бочуш А. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі Монографія. Кам'янець-Подільський ТОВ «Друкарня «Рута»» Вид. 2ге доопрацьоване, доповнене, 392 с.
8. Українська педагогіка в персоналіях: В 2-х книгах, книга друга / за ред.. О.В. Сухомлинської: навч. посіб. К: «Либідь» 2005. С. 380-387
9. Золотухіна С.Т., Іонова О.М., Лупаренко С.С. Музична освіта школярів у закладах загальної середньої освіти КНР: тенденції та перспективи. Теорія та методика навчання та виховання 2019. №47. С. 37-49
10. Ульянова В. Особливості музичного мистецтва Китаю. Актуальні питання гуманітарних наук 2024. Вип. 71, Т.3 С. 273-278
11. Чжан Гомінь Організація початкової мистецької освіти КНР // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали конференції Харків. 2022. С. 139-143.

References:

1. Sirotkina Zh.Є. (2022). Suchasni realii novoi ukrains'koї shkoli / Profesijna pidgotovka fahivciv mistec'ko-pedagogichnogo profilyu: teoriya i praktika [Modern realities of the new Ukrainian school / Professional training of specialists in the art and pedagogical field: theory and practice]: kol. Monografiya. Izmaїl [in Ukrainian].
2. Kozyuk V., Kosakivs'kij V. (2024). Molitva za Ukraїnu. Kul'turno-prosvitnic'kij proekt «Mistectvo cherez usvidomlennya»[Prayer for Ukraine. Cultural and educational project «Art through awareness»] Vinnicya [in Ukrainian].
3. Enciklopediya osviti [Encyclopedia of Education] / gol. red. V.G. Kremen`. K : Yurinkom Inter, 2008. 1040 s. [in Ukrainian].
4. Oganezova-Grigorenko O.V. (2008). Problemi formuvannya profesijnoi kompetentnosti vokalistiv [Problems of forming professional competence of vocalists]. Visnik cherkas'kogo universitetu. [in Ukrainian].
5. Mar'evich N.K. (2013). Pedagogichni umovi vikoristannya muzichnih igor u vihovnoi roboti z molodshimi shkolyarami [Pedagogical conditions for using musical games in educational work with younger schoolchildren] «Nauka, osvita, suspil'stvo ochima molodih» : Zbirnik materialiv VI Mizhnarodnoi naukovo-praktichnoi konferencii. Rivne : RVV RDGU. Ch. I Psihologo-pedagogichnij napryam [in Ukrainian].
6. Bondarenko A.I. (2024). Suchasne muzichne mistectvo i komp'yuterni programmi [Modern musical art and computer programs]: navchal'nij posibnik K : Lira. K.[in Ukrainian].
7. Bochush A. Pedagogichni vimiri Vasilya Suhomlins'kogo v suchasnomu osvitr'omu prostori [Pedagogical dimensions of Vasyl Sukhomlynsky in the modern educational space] Monografiya. Kam'yanec'-Podil's'kij TOV «Drukarnya «Ruta»» Vid. 2 ge dooprac'ovane, dopovnene [in Ukrainian].
8. Ukraїns'ka pedagogika v personaliyah [Ukrainian pedagogy in personalities] (2005): V 2-h knigah, kniga druga / za red.. O.V. Suhomlins'koї: navch. posib. K: «Libid'» [in Ukrainian].
9. Zolotuhina S.T., Ionova O.M., Luparenko S.S. (2019). Muzichna osvita shkolyariv u zakladah zagal'noi seredn'oi osviti KNR: tendencii ta perspektivi [Music education of schoolchildren in secondary education institutions in the PRC: trends and prospects]. Teoriya ta metodika navchannya ta vihovannya. №47. [in Ukrainian].
10. Ul'yanova V. (2024). Osoblivosti muzichnogo mistectva Kitayu [Features of Chinese musical art]. Aktual'ni pitannya gumanitarnih nauk. Vip. 71, T.3 [in Ukrainian].
11. Chzhan Gomin` (2022). Organizaciya pochatkovoї mistec'koї osviti KNR [Organization of primary art education in the People's Republic of China] // Psihologo- pedagogichni problemi vishchoї i seredn'oi osviti v umovah suchasnih viklikiv: teoriya i praktika: materialy konferencii Harkiv. [in Ukrainian].